

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 12.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ СВАГДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

Али Салвинија је већ и природа благословила за позорницу. По импозантном узрасту од шест стопа створен је за главна јунака и главну особу ма и највећих група. На лицу му се, истина, познаје траг од по века, али му то мало смета. Енергичан нос даје му профилу значаја, а прне очи у силним својим променама раде неодољиво. У ђимнастици лица је вештак, и сваки миг му је према покрету душе и воље. С тога не можеш скидати с њега очију, да само што не пропустиш. Глас му је здрав, изведбан баритон. Најмекши шапат и хучан гром мушке страсти теку му из грла чисто, лако, неусиљено.

Начин његове игре носи на себи у свима грамама жиг његове нежне и осетљиве вештачке природе. Игра му је племенита и одмерена и онде, где има да представи што ужасно. Уз то је све на њему живо. Он осећа све што каже, па ни оно, што је провигнуто, не изгледа ти као промишљено; јер талијанска крв никад не охладни, све ако је и утишаш разумом. Салвини се у опште јако помаже особинама свога племена. У њему се складно стиче и уметник од укуса и јуна природа човечија. Што год је у талијанском народу живахности и природне дражи, то је Салвини пречистио за своје уметничке цели. Оно природно, оно свакидашње из његове домовине, то су елементи његове глумачке технике. И кретања и нагласак узео је из обична тамошња живота, па их је само пречистио. Мало, али нека је то мало само на свом месту, то је тајна великих уметника. С тога код Салвинија нема ни трага од оног надуваног патоса, што га је у немачкој декламацији. Са свим просто, са свим природно, па опет га и чујеш и видиш. С мало речи много рећи, само од прилике означити, па да то опет разуме свако: то је она стара вештина, што се

тешко може достићи. Да како, да то мало мора бити са свим значајно, са свим истинито и тачно. Збива се, да се за читавих чинова не чује од Салвинија гласне речи; не види се на њему никаквог жестоког кретања. Па у томе је он постепено развио своју особину. Особито радо и вешто употребљује тихи говор. Његова пијана и пијанисима тако су нежна, па опет тако пуна, да читавих појава не заморе слушаоца. Особито дивно приказује како се развија и постаје страст, са оним најтањим прелазима у душевној борби, и баш у томе му није ни близу Роси, који опет снажно представља саму страст. Још је дивнији у приказивању са свим противних осећаја, а особито мимиком. На лицу му видиш, како ти противни осећаји иду час упоредо, час захватају једни у друге, а час се опет одеде, да једно другог надјачају. Па то код Салвинија није тек само промишљен физиономичан израз, него права, сушта истина, па за то и утиче на наше урођене нагоне. Истина је у опште најглавнији елемент салвинијево уметности. Што год је у њега праксе, то нам не изгледа као да је теоријом тек премазана. Истинит је и онда, где већ престаје лепота, а то га карактерише као реалистична уметника романског племена. Али таки је само према једној јединој сили, која никако не хаје за лепоту, а то је смрт. Салвини је испитао смрт кроз и кроз, па јој је увардао све трагове. Где му ваља умирати, ту је реалиста, јер зна, да је смрт страшна само с тога, што је неумитна. Ту се не да варати; од ње се не можеш убојати. Ништа на свету није тако апсолутно као смрт. Лаке смрти у опште нема, а зар се ми не бисмо смејали Отелу, да тек само обнесвесне? С тога је салвинијево умирање свакад ремек са свим по патолошким законима. Салвинијево умирање је грозна зби-

ља. Он не умире на сумце, него по природи, али Салвини тај реализам при умирању оплемени и помири с лепотом опет тако, што доследно пропрати приказан карактер све до последњег даха.

Да пређемо сада на поједине улоге салвинијеве. До сада их беше неколико: („Отело“, „Хамлет“, „Конрадо“, „Ингомар“, „Гладијатор“, „Мекбет“) а ми ћемо их редом приказати. (Наставиће се.)

РУСКА ЦАРИЦА КАО ПОЗОРИШНА СПИСАТЕЉИЦА.

(Наставак.)

Овом приликом ваља се сетити речи, које се могу наћи у мемоарима царичиним (што их је издао на свет Александар Херцен): „Била сам од природе склоњена и навикнута да вршим своје дужности. Али сам требала имати таког мужа, који има здрава разума, а тога он (Петар III.) није имао.“ И из другог неког места царичиног дела „Imitation de Shakespeare“ огледају се њени назори у речима неког грађанина из Новгорода, који вели: „Што је више заслужних људи, који служе своме владоцу и општем добру, тим је мање завидљиваца; али свестан владалац, који не суди по страсти, него по способности, делању и заслугама, моћи ће брзо зауздати нашу суревњивост и партајичност.“

У провербу „Le tracassier“ (брбљавац) износи веселе prizore у особи Роденкура, који је брбљав и хоће да се меша у свашта, те тиме начини читав дар-мар. Он завади свога нећака Монкалма, његову невесту и маркиза Суха једне с другима, док се најпосле неспоразумљења тако не реше, да маркиза пође за Монкалма, а њена собарица види у томе илустрацију пословице: „Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras“, (више вреди један врабац у руци него десет на крову, или по српски: Боље је данас јаје него сутра кокош.) — У „Rage aux Proverbes“ представља царица пословицу: „Promettre et tenir c'est deux,“ (обећати и одржати то су две ствари). Данте је тај, који обећава, а не одржи речи. Он је госпођи Тантеновој, чију нећаку љуби, обећао неколико проверба, чиме је хтео да задобије ту женску, што је јако лудовала за провербима. Царица саму себе несташно иронише, кад гђу Тантенову описује: „Она и дању и ноћу саставља провербе, приказује их и инште их од целог света. Једни јој их обећају, али јој никад не даду, а други се опет уклањају од ње, да их не мучи. Неки се из пети-них жила угну, да јој створе какав год проверб. Она подигне сав свет на ноге и мори свој дух, само да изнађе, напише и прикаже провербе.“

Данте најпосле остане дужан оних шест проверба, што јој је обећао. Али док се то дозна, прође више prizora, који су пуни праве драстичне комике. Гђа Тантенова обучава своју нећаку у афектацији. Зар то није красна карикатура, кад тетка вели: „Не пристоји се, да је млада женска од вишег сталежа дурашна здравља као слушкница; нежност тела стоји јој боље, а кад изгледа мало неиспавана, то је онда знак, да је отмена порекла и положаја.“ Розалија се учи неприродно говорити, падати у несвестицу, у кратко, она за четврт сахата пређе читав течај. Мушки дух царичин с тгушањем исмева усиљено девојачко васпитање. Чува је сатиричких појединости шала у једном чину; „Le flatteur et les flattés“ (Ласкач и ласкани), а то је драматисана прича о гаврану и лисици. Ту се види, да царица на висини свога положаја уме слободно да суди о вредности ласкања. Ренар обмахне гђу Корбову, којој се пређе удварао. У гђи Корбовој је оличена права женска сујета, јер је свака ласкава речца уехићује и радосна је, кад јој Ренар каже: „Ви сте веома добро васпитани, као што су ми то приповедали господин ваш отац и гђа ваша мати.“ — „Les voyages de Mr. Bontemps“ (путовање г. Бонтана) је буршикозно весело комад. Гђа Поадова треба да да новаца своме нећаку Бонтану, јер су га — као што вели — опљачкали на путу кроз неку измишљену земљу, где има петлова и кокошака, али нема јаја, и где има крава и волова, али нема телаци. Добра тетка већ хоће да отвори касу, кад ал на то дође Бонтанов отац, изнесе неке менице синовљеве, те тако не добије од тетке ништа. — Још је простији проверб: „Il n'y a point de mal sans bien“ (нема зла без добра). Мегре проси од гђе Ришарове руку њезине кћери за свога нећака. У дијалогу о тој просидби пуно је драстичне шале. Гђа Ришарова одговори Мегрети: „Ја не ћу своје кћери никад дати за ожењена човека.“ — „Мој је нећак удовац.“ И така је од прилике шала кроз цео тај мали ко-

мад. По што Мегре буде одбијен, питају га после, за што је управо хтео да ожени свога нећака кћерју гђе Ришарове. „Кућа гђе Ришарове“, одговори он „налази се у истој четврти, где је и кућа мога нећака; да сам коју другу просио, морао бих ићи далеко, а овако она ми је најбли-

жа. Ја патим од жуљева, који ми јако штрепају, особито кад се мења време.“ У гђици Ришаровој нацртала је Катарина П., као и у нећаци гђе Тантенове, неку младу девојку из Петрограда.

Све те драматске ситнице сведоче, да је Катарина П. имала дара за писање позоришних дела. — р.

ЖИВЉИШЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Последње љубавно писмо“, шалива игра у 3 чина, написао Викторијен Сарду.)

Управа нашег позоришта и ове је недеље конзеквентно са једним новитетом на среду изашла. Са врло згодно промененим насловом приказана је у суботу 9. априла о. г. први пут шалива игра славног Сарду-а: „Les pattes de mouche.“ Викторијен Сарду данас је најбољи француски писац модерних драма о разводу и тенденцијозних, пародујућих шаливих игара. Истина да се с њиме, особито на првом пољу, Александар Дима млађи о палму бори и натиче, али то, што овај последњи бегенише неки особити начин пикантерије, која већ прелази у тривијалност, чини, те се Сарду-у, дабогме не код Француза, нарочито Паризлија, које тривијалност баш у очи не бode, али на другој страни првенство даје. Производи Сарду-ови у последње време чинили су сензацију. Напомињемо само његову „Andrea“, која је, ако се не варамо, до неких 50 пута узастопце на бечком „Carltheater-у“, чини нам се претри или четири године била представљана; његову шаливу игру „Rabagas“, у којој он, износећи у насловном јунаку карикатуру недоследности, исмева и немилостиво, оштро шиба неке те неке дипломате и бирократе.

Говорити дакле о духу, женијалности Сарду-а, значило би, сипати воде у буре Данаида. Но са свим друго, а и позамашно питање је то, да ли је Сарду за нас. Ми н. пр. да смо у суботу били у „Théâtre français“-у, у „Vau-deville“-у, или ма у ком храму Талије у Паризу, са свим бисмо задовољни изашли са представе, па би се још путем чудили таквом духу, који је кадар из једног простог писамцета, из просте једне „дрљотине“ такве занлете извести. Али овако, у Новом Саду, у српском народном позоришту, морадосмо се запитати, да ли је таква врста шаливих игара за нас или не? Та ни Сарду не ће баш да се женира, што се претераних пикантерија тиче, па тако нас је, искрено да речемо, чисто немилу дирнуло, кад чусмо из уста нашег Ружића по гдешто и сувише пикантно. Па осим тога нису ли нама такве еманципиране претеранице, као што је Сузана, туђе? Сарду-у истина као да је у „последњем љубавном писму“ много до тога стало било, да јој пришије и погдеокоју лепу црту, да тиме заглади неке особене изгреде њене, па то му је можда пред његовим Паризлијама за руком испало, али пред нама никако: Сузану нисмо у стању да схватимо.

Да речемо коју о садржини. Једно љубавно писамце, које је пуне три године у ладном задрљају камените „флоре“

чамило, изгледајући свог адресата, узеше „екстравагантни“ Проспер Блок (г. Ружић) и још „екстравагантнија“ Сузана (гђа Сајевићка) за casus belli. Мењале су се ту „дипломатске ноте“, борило се ту на „живот и смрт“, па већ се ратна срећа насмеши Сузани, кад ал' кобни fatum из непријатеља начини савезнике. Viribus unitis окрену обоје своја копља према трећем непријатељу Фан дер Хофну (г. Рајковић). Сузана, коју је Сарду одарио милионима „рогова са осећајима“, вешто обмане свог новог непријатеља, а овај опет на сву силу из пређашњих противника начини најтешње савезнике. Адресат писамцета био је Проспер, писац истога лепа Фан дер Хофновица (гђа Рајковићка), која је целе игре у страху и трепету, да неће њен љубоморни муж дознати, да јој он није „прва љубав.“ У Сузани нађе она одану, енергичну заступницу, која испослује, да се писмо, по што је читав низ беда и невоља претрило, претворивши се најпосле и у дом „тигра—бубе“ чудног ловца Тиријона (г. Сајевић), — најпосле спали. Као спордне особе фунгирају: милокрвна сестра фан дер Хофновичина Марта (гђа Л. Хадићева), сирото баце Павле (г. Бошковић), што је једва главу помолило испод палуче хипер-честите своје ујне Тиријоновице (гђа Поповићева); за тим још три до четири облигатна чељадета првог и другог „ранга“ из куће фан дер Хофнове.

Комад је пун лепих, занимљивих сцена. Ове је публика најжом и допадањем пропратила. Ексекторација Кинеза — Проспера о сени јелена на екватору и на северу мало је пренаглањена; бар се усуђујемо Сарду-у приметити, да се код нас, ма да смо ближе екватору, те тако мања сен пада, на ту сен двапут више пази, него код њих на њихову и мало већу. (Не знамо, да ли Французи знају за „три у туђем и балван у свом оку.“)

За приказивање комада може се доста много лепога и похвалнога рећи. Глумци су, као обично при приказивању новитета, — бар ми то приметисмо — дуплом вољом посла се латили, те тако могосмо уживати у складној целини. Добро знају наши глумци, да успех или фијаско новог комада врло много од њих зависи. Нарочито су се одликовали промишљеном игром својом г. Сајевићка и г. Ружић, али који нам је, нека буде мимогред речено, и сувише лепу и младу маску узео био за човека, који је обишао два света; за тим г. Рајковићка, г. Рајковић, г. Сајевић, гђе Л. Хадићева и Ј. Поповићева — свако у своје беху врло добри. Г. Бошковића „и паки“ је задесио кобан случај: у „Девојачком завету“ га немилостива Клара, а сад опет тиранијна спречаваху, да из својих улога што начини. Г.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

12. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 11.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 16. АПРИЛА 1877.

ПРВИ ПУТ:

РОМАН СИРОМАШНЕ ДЕВОЈКЕ.

Позоришна игра у 4 чина, од Ж. Сандове. С француског.

О С О Б Е:

Ирбен, маркез Вилмерски	Ружић.
Гајетан, херцег од Аleriје, брат му	Сајевић.
Гроф Динијер	С. Рајковић.
Маркеза Вилмерска	Д. Ружићка.
Каролина од Сен-Женеја	Ј. Сајевићка.
Дијана од Сен-Раља	М. Рајковићка.
Леонија, бароница Аргладска	Л. Хаџићева.
Џер, собар код херцега	Сајевић.
Беноа, собар код маркезе	Бошковић.

Прва два чина збивају се у Паризу у кући маркезиној, последња два на сеоском добру маркезином.

У недељу 17 априла: „МИЛОШ ОВИЛИЋ.“ Трагедија у 5 чинова, од дра

Ј. Суботића.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изводели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. в. у књижари браће М.

Поповића, у позоришној писарници и у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.